

100 danmarkshistorier

**Rasmus
Rosenørn**

Beatle- mania

Aarhus Universitetsforlag

Beatlemania

© Rasmus Rosenørn og
Aarhus Universitetsforlag 2018
Serie: 100 danmarkshistorier
Forlagsredaktion: Peter Bejder

Tilrettelæggelse, sats og omslag:
Camilla Jørgensen, Trefold
Repro: Narayana Press
E-bogsproduktion: Narayana Press

ISBN: 978 87 7184 610 2

Projektet 100 danmarkshistorier er støttet af A.P.
Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond
til almene Formaal

Projektets styregruppe: Thomas Bloch Ravn
(Den Gamle By), Thorsten Borring Olesen (Aarhus
Universitet), Peter Brunbech (HistorieLab), Mette
Frisk Jensen (danmarkshistorien.dk), Søren
Hein Rasmussen (MegaNørd), Torben Kjersgaard
Nielsen (Aalborg Universitet), Ulrik Langen
(Københavns Universitet), Bo Lidgaard (dr.phil.,
forfatter), Camilla Mordhorst (Nationalmuseet),
Lars Boje Mortensen (Syddansk Universitet), Keld
Møller Hansen (Danmarks Borgcenter), Hans
Schultz Hansen (Rigsarkivet), Nils Arne Sørensen
(Syddansk Universitet) og Sten Tiedemann
(Folkeuniversitetet i Aarhus)

Læs mere om projektet på
100danmarkshistorier.dk

FAGFÆLLE-
BEDØMTE

// I henhold til ministerielle krav betyder bedømmelsen, at der fra en fagfælle på ph.d.-niveau
er foretaget en skriftlig vurdering, som godtgør denne bogs videnskabelige kvalitet.

Aarhus Universitetsforlag
Finlandsgade 29
8200 Aarhus N
www.unipress.dk

Anvendte Sider

2-5 Hysteriet
7-11 Beatleduile
16-20 Populærkulturer
41-43 Pige træde
56-60 Skælv eller op
60-62 Større horisonte
68-73 Mode, stil, sex
77-81 Smat eller smart
84-86 Efterskælv

Da The Beatles landede
i København den 4.
juni 1964, blev de
modtaget af en skare
af journalister og
hundredvis af skrigende
danske teenagere.
|| Hans Petersen/Ritzau
Scanpix

Hysteriet

Piger og drenge skreg sig hæse af begejstring. Glædestårer trillede ned ad kinderne under vilde jubelhyl, når de fire helte på den blomsterdekorerede scene rystede med lokkerne. Og de unge kastede sig frem og tilbage i sæderne, rev sig i håret og skreg uhammet deres begejstring ud, så de fire englændere nærmest blev overdøvet i deres hitparade, der indeholdt numre som *Can't Buy Me Love*, *Twist and Shout* og *She Loves You*.

The Beatles var i byen.

Den 4. juni 1964 gav The Beatles deres to eneste koncerter på dansk grund nogensinde. De to udsolgte shows foregik i K.B. Hallen, et om eftermiddagen og et om aftenen. Tre danske opvarmningsbands – The Beethovens, The Weedons og The Hitmakers – havde gjort deres for at fyre op under publikum, men da The Beatles gik på scenen, kogte K.B. Hallen over i et inferno af jubel.

Englændernes besøg gik heller ikke stille for sig i resten af landet, og stort set alle landets aviser skrev om koncerten og det unge publikums opførsel. Især pigernes skrig var genstand for opmærksomhed. De fleste aviser var enige om, at det havde været umuligt at høre musikken. Men musikken var ifølge flere anmeldere også ligegyldig for publikum. De var nemlig til koncert for at skrive.

I *Politiken* kunne man læse en reportage med overskriften "Beatles i byen: Rekord i vræl". *Aktuelt* kaldte sin artikel "Mest hysteriske dag", mens *Jyllands-Posten* tørt konstaterede: "Beatles-Besøget

På scenen i K.B. Hallen. Paul McCartney (1942-), John Lennon (1940-1980) og George Harrison (1943-2001) i front. Uden Ringo (1940-). Lennon og McCartney fik som gruppens primære sangere og sangskrivere mest opmærksomhed, men de fire beatler spillede alle vigtige roller. John var den intellektuelle, Paul den smukke, George den spirituelle, og Ringo have en yndlingsbeatle. || Allan Moe/Ritzau Scanpix

satte Rekord i Pop-Hysteri". Mediernes reportager og skrivelser om koncerterne handlede således lige så meget om publikum som om selve musikken. Fx skrev forfatter og journalist Jørgen Leth (1937-) i sin anmeldelse af koncerten i *Politiken*, at det ikke var nok at foretage en rent musikalsk vurdering af gruppen. Der var tale om en kult. Og hvordan skulle man anmelde en kult? I *Information* forsøgte man sig med en form for anmeldelse af publikum. Man lod psykologen David Favrholt (1931-2012) vurdere, hvorfor det unge publikum opførte sig, som det gjorde. Favrholt kom frem til, at der i alle samfund er behov for ekstase. Det havde de voksne blot glemt, og nu var det altså The Beatles, der forløste de unges behov. Hvorfor det lige var The Beatles, der

fremkaldte ekstasebehovet, og hvorfor andre end unge fans kunne undertrykke behovet, kom analysen ikke ind på. Men fælles for artiklerne var, at The Beatles ikke bare var et popband. De var en del af en større bevægelse. De fik publikum til at gøre noget.

Ser man på fotos fra Beatles-koncerten i K.B. Hallen, minder de om billeder fra koncerter over hele verden. Næsten alle de begejstrede unge sad ned. De unge publikummer havde gjort noget ud af sig selv. Pigerne havde opsat hår, og de fleste drenge havde ikke sparet på brylcremen i dagens anledning. Det var trods alt stadig de færreste unge drenge, der turde eller måtte følge beatlernes eksempel og lade håret hænge løst. Til gengæld havde flere piger investeret i Beatles-kjoler i moderigtigt og lårkort A-snit og med de fire beatlers kontrafejer vævet ind i stoffet. De kunne købes i Magasin du Nord på Kongens Nytorv i København.

The Beatles var voldsomt, og det var lige nu og her. Med andre ord var det ikke kun et almindeligt popfænomen.

Fænomenet blev internationalt kaldt for Beatlemania og på dansk Beatlesmani. Den havde mange udtryk, men to ting fik så meget opmærksomhed, at man ikke i første omgang lagde mærke til det andet, der fulgte i kølvandet. Det ene var skrigeriet. Ikke kun pigerne. Alle skreg til Beatles-koncerterne, men pigerne hørtes tydeligst og tiltrak sig mest opmærksomhed. Måske derfor blev Beatlemania i Danmark også kendt som Beatlesysteri. Men især for de unge kvinder var det kollektive skrig også et lille skridt i retning af en frigørelsesproces. Skriget var en forløsning, en måde at skrike sig fri af normer om, hvad det ville sige at være kvinde i 1964.

Det andet var håret. Beatles-håret. Egentlig var beatlerne ikke mere langhårede end de fleste andre unge mænd i 1964. Men i stedet for at rede håret

bagud i stramme frisurer lod de håret hænge. Da The Beatles i 1960 tog til Hamborg for at optræde som værtshusorkester, havde de klassiske andrumpefrisurer, der var inspireret af de amerikanske rock'n'roll-idoler fra 1950'erne. Dem dyrkede beatlerne heftigt. Tilfældigheder ville, at de under deres første engagement i Hamborg blev venner med en klike hipsters. De tyske venner var med på de seneste trends fra Paris, hvor moden blandt intellektuelle dikterede håret ret lige ned – og absolut ingen brug af brylcreme.

På den måde kom der et spændingsfelt i beatlernes udtryk. Deres musik var pop og rock, men håret signalerede noget helt andet. Beatles-håret kom fra et miljø, hvor moderne jazz og klassisk var det foretrukne. Ved at rede håret frem signalerede The Beatles nonkonformitet i en popverden, hvor konformitet var dagens orden. Det skulle snart ændre sig. I USA og Storbritannien – og også Danmark – begyndte drengene at sætte håret på en anden måde. Og lidt efter lidt lod mange det vokse længere.

Beatlesdille

Selv om The Beatles repræsenterede en fornyelse af musikbranchen, var de fleste voksne skribenter enige om, at gruppen snart ville være glemt igen. I forbindelse med koncerten i København spurgte en journalist fra *Politiken* Paul McCartney: "Hvor længe varer det økonomiske eventyr?" Beatlens svar var kort og fyndigt: "Jeg ved det ikke. Ved De?"

I det kække svar ligger der et lille svirp til journalisten, der med sit spørgsmål i virkeligheden formulerede undren over succesen og en formodning om, at den nok hurtigt ville dampe af. Med det rappe lille "Ved De?" fik McCartney udstillet

journalistens præmis om The Beatles som en flygtig ungdomsdille. Egentlig adskilte de danske journalisters spørgsmål til The Beatles sig ikke fra andre spørgsmål, som Beatles blev mødt med i de første år. De var altid skåret over læsten: "Hvor længe bliver I ved?" eller "Hvad skal I lave, når I ikke længere skal lave musik?" Humoristiske og afvæbnende svar blev karakteristisk for beatlernes medieoptræden. Samtidig undergravede de mediernes præmis om, at gruppen var et fjollet ungdomsfænomen.

I august 1964 kunne man læse i *BILLED-BLADET*, at den kendte danske calypsoduo Nina og Frederik havde fået et prestigefyldt engagement i London. *BILLED-BLADET* citerede en unavngiven, men "førende" engelsk musikkritiker: "[...] når The Beatles og andre støj-grupper er blevet glemt, er Nina og Frederik stadig på toppen." Paradoksalt nok havde The Beatles en måned forinden udgivet deres tredje album, *A Hard Days Night*, som udelukkende bestod af originale kompositioner. Albummet var en kunstnerisk milepæl for The Beatles og beviste, at bands kunne forlade sig på eget materiale, og gruppen tjente dermed som inspiration for andre bands.

BILLED-BLADETS harske kommentar om The Beatles som en "støj-gruppe", der snart ville gå i glemmebogen, var derfor ikke en vurdering af The Beatles og deres musik. Den er et udtryk for et fremherskende syn på både ungdom og ungdommens musik som noget, man ikke behøvede at tage seriøst. For voksne journalister, der betragtede The Beatles som ungdommeligt hysteri og spåede gruppens opløsning, var det et privilegium ikke at skulle forholde sig seriøst til hverken The Beatles eller deres fans. Man behøvede ikke lytte til The Beatles for at konstatere, at de var underlødige, ligesom det

ikke var nødvendigt at tage deres unge fans alvorligt – for både The Beatles og deres fans var jo unge.

Modtagelsen af The Beatles i Danmark handler om musik. Men The Beatles lancerede også en nyt syn på pop, som rakte langt ud over deres medrivende sange. Det var der mange, som ikke havde forstået, da de stod på scenen i K.B. Hallen. Især voksne, der havde monopol på at beskrive fænomenet i medierne, havde svært ved at forstå begejstringen.

Vanvidsmusikanterne

"Her er de – vanvidsmusikanterne – THE BEATLES". Det kunne man læse på forsiden af februarnummeret af *Vi Uнге* i 1964. Hele forsiden var prydet af et stort farvefoto af de fire beatler. Læseren kunne betragte det engelske orkester, der stod skælmsk smilende i lyserøde skjorter og med roser i hænderne. Inde i bladet kunne man læse, hvordan The Beatles voldsomt og ganske uventet havde invaderet alverdens hitlister. "Der er fuldstændig panik i England og Sverige over The Beatles," stod der. Og så blev man ellers lovet mere om Beatles ugen efter.

Vi Uнге var ikke det eneste medie, der havde fået øje på The Beatles. Allerede i efteråret 1963 bragte *B.T.* en større artikel, der slog fast, at The Beatles havde overskredet grænserne for den rene underholdning. Det var også et psykologisk og socialt fænomen, og især opvæksten i den rå havneby Liverpool blev fremhævet som en vigtig forudsætning. *B.T.* fremhævede, at arbejderklassebaggrunden betød, at gruppen havde større legitimitet.

"The Beatles udtrykker den ægte arbejderklasses brutalitet og livslyst. The Liverpool-Sound udtrykker kønnenes seksuelle ligeberettigelse."

Dermed, understregede *B.T.*, blev The Beatles noget, alle kunne identificere sig med. I modsætning til tidens andre popstjerner var The Beatles ægte. De var "ikke lavet på Fabrik". *B.T.* forudsagde, at "Beatles-manien" ville nå til Danmark, og så ville man opleve det samme her i landet. Det fik *B.T.* ret i. Godt hjulpet på vej af medierne blev der opbygget en massiv fortælling om både The Beatles og deres fans. *Jyllands-Posten* bragte i februar 1964 små fortællinger fra The Beatles' første USA-turné og morede sig med at kalde gruppen for Billerne. Men *Jyllands-Posten* forstærkede også opfattelsen af The Beatles som et anderledes popfænomen. I slutningen af maj 1964 havde avisen sendt en korrespondent til Liverpool for at besøge The Cavern Club, hvor The Beatles fungerede som en slags husorkester kort før deres nationale og internationale gennembrud. Igen nævnte skribenten Liverpool:

"Lyden fra Liverpool lader sig ikke standse. Over 400 grupper, de fleste arbejdende paa amatørbasis, blander deres pigtraadsmusik med lyden fra Liverpools øvrige pulserende liv."

Det rå og barske Liverpool havde åbenbart tilført The Beatles noget, som ingen andre popstjerner havde haft. Råheden og det umiddelbare og uforfalskede ved The Beatles blev anset for at være udtryk for en ny og mere frihedssøgende ungdom. Og *Jyllands-Posten* fortsatte: "The Beatles' sejr var teenagernes største sejr, deres musik er slaaet igenem."

The Beatles og de unges popmusik var ganske rigtigt et tegn på, at der var ved at ske noget med teenagerne. I aviserne og blade som *Vi Unge* blev der skrevet om The Beatles og alt det, de repræsenterede, men i bund og grund var det voksnes udlægning.

Med tiden fik de unge imidlertid også selv en stemme. Og her spillede popmusikken en stor rolle.

Samme dag, som The Beatles-koncerten i København fandt sted, ramte et nyt blad, *Hit*, gaden. *Hit* var inspireret af det engelske blad *New Musical Express*, og det adskilte sig fra tidligere blade ved, at unge selv redigerede og skrev. *Hit* blev startet af en gruppe unge, der talte værten på radioprogrammet *Efter Skoletid* og Top 20, Jørgen de Mylius (1946-), og musikerne Peter Abrams (1941-) og Johnny Reimar (1943-). I foråret 1964 fik de overtalt reklamemanden Poul Parris (1919-) til at skyde penge i projektet, og dermed var *Hit* en realitet. Det første nummer blev delt gratis ud til alle, der ventede på at komme ind for at høre The Beatles i K.B. Hallen. Med bandet blev ungdomskultur og musik ikke blot noget, der blev talt om. Nu var der et medie lavet af de unge selv, og det talte med de unge. Ikke til dem.

Populær- kulturens århundrede

„THE BEETHOVENS“

De danske Beatles

VINDER AF BEATLES KONKURRENCEN 1964

På gæsteoptreden her

Set i fugleperspektiv var forbrug af populærkulturelle produkter som underholdende medier, populærmusik og modetøj en af det 20. århundredes stærkeste kulturelle drivkræfter. Det kom også til at gøre sig gældende for de fleste ungdomskulturer.

Årsagen skal findes i omstillingen fra landbrugs-samfund til moderne industrisamfund i første halvdel af det 20. århundrede og derefter udviklingen til forbrugs- og kommunikationssamfund i anden halvdel af århundredet.

Omkring år 1900 fandt en større industrialiseringsbølge sted i det meste af den vestlige verden. Samtidig gjorde teknologiske fremskridt, at man kunne producere både flere og andre produkter end før. Nye teknikker gjorde, at man kunne trykke billigere, ligesom man fik bedre muligheder for at reproducere fotos. Derfor kunne unge og gamle pludselig boltre sig i et hav af kulørte blade og bøger. Samtidig blev det muligt at optage og afspille lyd og levende billeder. Derfor gik film sin sejrsgang som det helt nye medie i det 20. århundredes første årti.

Endelig blev distributionen meget bedre. Bilen, flyvemaskinen, dieseldrevne fragtskibe, udbygningen af vej- og skinnenet og udbredelsen af elek-

At være de danske Beatles forpligtede. For at leve op til publikums forventninger måtte The Beethovens både i udseende og valg af instrumenter komme så tæt på forbillederne som muligt. The Beethovens indspillede dog aldrig et eneste Beatles-nummer. Musikalsk var de meget mere inspirerede af blues end The Beatles. Leadguitarist Ole Fick (1948-) blev senere medlem af Burnin Red Ivanhoe, der var et af de førende danske syrerockbands. || Plakat fra 1964/ROMU

„THE BEETHOVENS“

tricitet, telefoner og senere radio og tv sørgede for, at varer og informationer kunne nå ud over hele verden. I 1927 kunne man se og høre verdens første lydfilm, *The Jazz Singer*, i biograferne, og man kunne læse nervepirrende romaner om junglekongen *Tarzan*, se billeder af Charles Lindberghs (1902-1974) utrolige flyvetur fra New York til Paris og høre jazzkongen Paul Whitemann (1890-1967) i radioen, uanset om man befandt sig i Yokohama, Miami eller Aalborg.

Billeder, musik, litteratur, film og journalistik kom til at indgå i et globalt netværk af kommercielle forbrugsprodukter, som man samlet kan kalde populærkulturelle produkter. Det er dog ikke kun produkter, som er skabt til at underholde, der er populærkulturelle produkter. Tøj, cigaretter, sodavand, biler – ja, ethvert tænkeligt forbrugsprodukt – kan blive omdrejningspunktet for populærkulturelle aktiviteter. Den populærkultur, der opstod med de industrialiserede samfunds masseproduktion, mass kommunikation og massedistribution omkring år 1900, kendes på, at masseforbrug var det kulturelle omdrejningspunkt. Varerne og produkterne fik en betydning, der lå ud over produktets brugsværdi. Et klassisk eksempel er jeans. Oprindeligt var jeans arbejdsbukser fremstillet af kraftigt lærred, men i 1960'erne blev de ungdomskulturens symbol på modstand mod forældregenerationens idealer.

Populærkulturelle produkter er i modsætning til finkulturens genstande ikke låst af rammer for, hvordan de skal forstås. Litteratur og kunst kan være yderst krævende for sin læser, og derfor har skoler, museer og højere læreanstalter stået parat til at hjælpe den forvirrede kulturforbruger på vej. Sådan er det ikke med populærkultur. Populærkulturelle produkter kan benyttes og forstås, som man vil. Det er derfor, at arbejdsbukser af blåt

lærred blev et symbol på modkultur i 1960'erne. Det er derfor, at et omkvæd med tre betydningsløse ord – "Yeah, yeah, yeah" – blev fyldt med mening for en hel generation. Det er derfor, at raveparties med elektronisk dansemusik blev afholdt i nedlagte fabrikker, tomme lagre og forladte industrigrunde. The Beatles og computernørderne bag technomusik havde ingen anelser om, hvad deres bidrag til den kommercielle populærkultur kom til at betyde. For menings- og betydningsdannelse var i høj grad noget, som musikkens forbrugere skabte. Endelig skal man ikke underkende mediernes rolle i processen.

Der er altså flere eksempler på, hvordan populærmusik og ungdomskultur flettede sig ind i hinanden i det 20. århundrede. Det var dog først efter Anden Verdenskrig, at ungdomskultur og populærmusik blev så tæt forbundne, at de i dag nærmest er synonyme. Årsagen skal findes i et globalt og vedvarende økonomisk opsving, som slog igennem i hele den vestlige verden i 1950'erne. Højkonjunkturen medvirkede til, at det vestlige menneske indrettede sit liv efter forbrug af færdigproducerede varer som tøj, mad, møbler, biler, boliger og rejser.

Med de økonomiske opsving fik de fleste unge samtidig mulighed for at deltage i en ungdomskultur, hvor populærkulturelle produkter var omdrejningspunktet. Det var nemlig forbruget, som både gjorde dem uafhængige og satte dem i stand til selv at tilføre deres kultur egne værdier og betydninger. Før 1950'erne var det langt fra alle unge, der havde muligheden for at deltage i en forbrugsorienteret ungdomskultur. Allerede fra 1920'erne anes konturerne til den moderne ungdomskultur, men det var først i 1950'erne, at de økonomiske forudsætninger begyndte at være på plads. Det var således ikke 1950'ernes rock'n'roll, der skabte den moderne ungdomskultur. Rock'n'rollmusikkens energi og danse-

venlige rytmer passede derimod perfekt til en generation, hvor arbejderklassens børn for første gang fik muligheden for at være unge på egne præmisser.

I 1960'erne fik de unge endnu stærkere andel i det økonomiske opsving. Pengene kom fra fritidsjobs eller lærlingeløn. Det var ikke nyt, at unge arbejdede. Men tidligere havde unges løn været et nødvendigt bidrag til husholdningen i arbejderfamilier. Men fordi forældrene oplevede reallønsfremgang, kunne de unge beholde flere af pengene selv. Flere forældre begyndte endda at tjene så meget, at de kunne give lommepenge.

Butikkerne fik et endnu større udvalg af varer til 1960'ernes købedygtige unge. Transistorradioer, transportable pladespillere, kameraer, knallerter og spolebåndoptagere var blot et udpluk af de produkter, der blev markedsført til netop unge. På samme måde så man i flere og flere byer nye butikker med modetøj, der var rettet mod unge mennesker. Hurtigt viste det sig, at de unges forstærkede mulighed for forbrug også indeholdt kimen til konflikt med forældre og andre autoriteter. Det blev tydeligere, efterhånden som årtiet skred frem.

I 1960'erne udviklede velfærdssamfundet sig, velstanden steg, og flere fik længere uddannelser. Danmark tog et stort skridt bort fra at være en landbrugsnation til at være en internationalt orienteret industrination, hvor alle landets indbyggere tog del i den forbrugisme, der blev samfundets økonomiske motor. Kulturelt og organisatorisk var 1960'erne også en periode, hvor Danmark blev stærkere og stærkere integreret i et Vesten, der omfattede USA og demokratiske, vesteuropæiske lande. Midt i udviklingen stod ungdomskulturen og musikken.

Pig(e)tråd

På samme tid, som danske unge var ved at blive ramt af Beatlemania, begyndte de første pigetrådsgrupper med ren kvindebesætning at dukke op i den ellers manddominerede musikbranche. En af de tidligste var Les Filles fra Odense.

Kvinder i popmusik havde indtil da typisk været sangere. Dengang var kønsrollerne meget skarpe defineret end i dag, og der var meget bestemte opfat- telser af, hvad der var passende for unge kvinder og passende for unge mænd. Groft sagt skulle kvinder- ne være passive eller til pynt. Han var byen, hun var blomsten. Med dette blik på kønsroller blev kvinde- lige musikere noget rod. At spille musik og optræde er alt andet end en passiv handling. Kvinderne kun- ne derfor især blive accepteret som sangere, hvor

de kunne agere pynten på mændenes musikalske udfoldelser.

Derfor vakte det betydelig opsigt, at spillelysten også ramte kvinder. Men med pigetrådsmusikken var det musikkerne selv, der tog initiativet til at danne grupper, og det benyttede mange unge kvinder sig af. I de fleste omtaler af kvindelige pigetrådsgrupper fra 1960'erne blev der lagt mere vægt på køn end på den musik, grupperne spillede. Les Filles fra Oden- se var "den charmerende nyhed" på den danske popscene. *Aktuelt* skrev om The Butterflies fra Ros- kilde, at de havde lige så langt hår som de mandlige grupper, men "[...] medlemmerne har kønnere ben." Endnu mere bramfri var popbladet *Beat's* omtale af en koncert, som gruppen The Queens havde givet for et stuvende fuldt værtshus: "De 'trak' i Nyhavn 41." Pigerne i pigtråden måtte altså finde sig i man- ge bemærkninger, som ene og alene hang sammen med, at de var kvinder, der havde bevæget sig ind på mændenes domæne.

Desværre var der ikke kvindegrupper, der ind- spillede plader. Det er sikkert også en af årsagerne til, at de stort set er glemt. Men de spillede på både store og små scener og blev omtalt i forskellige me- dier. Kvindegrupperne var forløbere for et meget større opbrud i kønsrollerne, der først for alvor satte ind omkring 1970. Kampen for kvinders rettig- heder er ofte blevet kædet sammen med kvindernes indtog på arbejdsmarkedet i løbet af 1960'erne og den seksuelle revolution, der kom i kølvandet på p-pillen i 1966 og frigivelsen af den litterære porno i 1967 og billedpornografien i 1969. Derfor er det inte- ressant, at der i de unges opgør med autoriteter og kampen for at være ung på egne præmisser, som var så tæt forbundet med musikken og blev forstærket af The Beatles, også lå en kønskamp. Beatlemania

handlede altså ikke kun om ungdomsidentitet. Det drejede sig også om opgør med kønsroller.

Skælv eller oprør?

Markant i 1960'ernes kulturelle forandringer stod kampen for accept af ungdommen som en tid med egen værdi og ret. I 1950'erne var ungdom blevet set som en periode, der skulle overstås. Målet var at

blive voksen og etablere en tilværelse, der mindede om forældrenes.

I begyndelsen af årtiet var unge underlagt autoriteter overalt: i hjemmet forældrene og i skolen lærerne. Det var almindelig dannelse at gå til dans, hvor man lærte at danse korrekt og under rigtige former. Alternativt kunne man gå til spejder eller dyrke sport i klub. På en måde var der tale om sociale kontrolmekanismer, der skulle lære unge at kende deres plads og at lystre. Fysisk afstraffelse var en accepteret måde at disciplinere børn og unge på. Forældre måtte slå deres børn, lærere måtte slå eleverne, og mestre kunne nogenlunde omkostningsfrit slå deres lærlinge. Voksne havde pr. definition ret i alle spørgsmål, og unge skulle indordne sig.

Den autoritære kontrol af de unge blev taget med ind i 1960'erne. Der var blot den store forskel, at der nu var mange flere unge, og de havde deres egne penge. De unge kunne gennem forbrug skabe egne identiteter, men ofte udfordrede de nye identiteter forældrenes autoritet. Hvis man som pige købte øjenskygge eller lavtaljede busker med svaj, risikerede man, at forældrene leverede varerne tilbage til butikken. Havde unge sparet op til et kamera, en knallert eller en guitar, kunne det være, at man hellere ville gå til foto eller motorlære i den kommunale ungdomsskole eller lave et band fremfor at gå til spejder eller dans. Eller også oplevede forældre, at en teenager murede sig inde på sit værelse i den nyindkøbte villa for at optage programmet *Efter Skoletid* med Jørgen de Mylius på spolebåndoptageren – for bagefter at spille *She Loves You* igen og igen. Alene spørgsmålet om, hvordan man skulle bruge sin tid, kunne føre til konflikter mellem unge og forældre i begyndelsen af 1960'erne.

Mange har fortalt historien om, hvordan 1960'erne kulminerede med et decideret ungdoms-

oprør. Ungdomsoprøret i Danmark er oftest beskrevet gennem en lang række nedslagspunkter, der nærmest har fået mytologisk status. Fx de to 'love ins' – en slags offentlige friluftskomsammener for hippier – der fandt sted i København i 1967, og studenteroprøret i 1968, hvor studerende på universiteter i fx København og Paris forlangte medbestemmelse og opgør med professorvældet. Der var også etableringen af en ung og antiautoritær venstrefløj, som tydeligt manifesterede sig, da Socialistisk Folkeparti (SF) knækkede midt over i december 1967, og en udrydtergruppe af unge, stålsatte venstreføjsaktivister dannede Venstresocialisterne (VS). Iagttagere og forskere har også fremhævet de voldsomme demonstrationer mod Verdensbankens topmøde i København (1970), som forenede protester mod Vietnamkrigen, solidaritet med undertrykte folk og antikapitalisme i en uges gadekampe mod politiet. Og endelig var der forsøgene med nye samfundsformer i Thy-lejren i 1970 og oprettelsen af fristaden Christiania i 1971.

Det var dog kun de færreste unge, der både deltog og kunne spejle sig selv i det, der foregik på barrikaderne. Det er tvivlsomt, om de enkeltstående begivenheder alene ville være nok til at indføre så markante kulturelle forandringer, som alle unge i 1960'erne oplevede, og som har præget samfundet lige siden. Ved indgangen til 1970'erne var unges muligheder for selv at forme deres tilværelse markant bedre end ved indgangen af 1960'erne. Ungdom var i vid udstrækning blevet accepteret som en fase, der besad en værdi i sig selv, og en fase, som det unge menneske selv havde ret til at forme. Det var ikke længere blot et stadie mellem barndom og voksenaliv, der skulle overstås så hurtigt som muligt.

I stedet for kun at fokusere på ungdomsoprøret bør man betragte udviklingen i 1960'erne som

En af profilerne på Danmarks Radios nyoprettede kanal P3 fra 1963 blev den unge Jørgen de Mylius. P3 skulle imødekomme et stærkt ønske om mere musik for de unge, efter at Danmarks Radio i årene 1958-62 var blevet sendt i defensiven af den populære piratkanal Radio Mercur. Før den tid havde poppen ikke fået meget spilletid i Danmarks Radio. Efter klagede en skuffet 16-årig Jørgen de Mylius over musikken på den nye ungdomskanal. Danmarks Radio reagerede ved at ansætte ham til at lave hitlister og spille musik i programmet *Efter skoletid*. || Mimi Wolff/Ritzau Scanpix

Sverige, Holland og Frankrig kunne fremvise forbløffende høje fødselsrater. I 1960'erne var de store årgange så blevet unge. Når Beatlemania fik fat, skyldes det også, at man på grund af de mange unge ramte en stor del af befolkningen.

Større horisonter

For mange unge blev ungdomsperioden forlænget i løbet af 1960'erne. Det skete gennem et markant løft i de unges uddannelsesniveau. Med folkeskolereformen fra 1957 var der flere unge, som kom til at gå i skole i længere tid. Flere tog en realksamen. I 1955 var det under 3.500 unge, der fik sig en studentereksamen. Det tal var i 1965 steget til ca. 9.500, og i 1975 kunne 22.000 unge sætte den hvide hue på hovedet, hvis de ellers gad. I 1960'erne og 1970'erne anså flere og flere unge studentehuen som et bedaget levn fra en tid, hvor kun det bedre borgerskabs børn fik en studentereksamen. Den samme udvikling kunne ses på universiteterne. Især i slutningen af årtiet begyndte nye studerende i stort tal at myldre ind på universiteterne. Nu kunne man ikke længere kun tage lange videregående uddannelser i København og Aarhus, for Odense Universitet åbnede i 1966, og siden fulgte universitetscentre i Roskilde i 1972 og Aalborg i 1974.

Også de mellem lange uddannelser fik et løft. 1960'ernes arbejdsmarked og en velfærdsstat i hastig udvikling krævede specialiserede arbejdsfunktioner som pædagoger og tekniske tegnere. I 1967 blev den to-årige HF-uddannelse (Højere Forberedelseseksamen) indført som et alternativ til studentereksamen. Typisk fik flere seminarier HF-afdelinger, da studentereksamen blev adgangskrav til både lærer- og pædagoguddannelserne. De unges højnede uddannelsesniveau betød, at der gik længere tid, før de kunne forsørge sig selv og stifte

et ungdomsskælv. Der var tale om en blanding af strukturelle, økonomiske, kulturelle og politiske forandringer, som alle var med til at skubbe til udviklingen. Men ungdomsskælvet var også præget af en central aktør, nemlig ungdommen selv, der var nødt til at træde i karakter og gribe og præge tidens muligheder for forandring.

En årsag til ungdomsskælvet i 1960'erne er befolkningens sammensætning. Der var flere unge end nogensinde før. 1940'erne havde budt de hidtil største årgange velkommen, og udviklingen kulminerede i 1946 med ikke færre end 96.000 nyfødte danskere. De store årgange var ikke kun et dansk fænomen. Vestlige lande som USA, Storbritannien,

de familie. Perioden, hvor man var ung, blev simpelthen forlænget. Med den forlængede skolegang tilegnede de unge sig både ny viden og erfaringer, som deres forældre ikke havde. Veluddannede unge kunne udfordre deres forældres autoritet med til lært viden og en ofte velformuleret myndighed, som forældrene ikke selv besad.

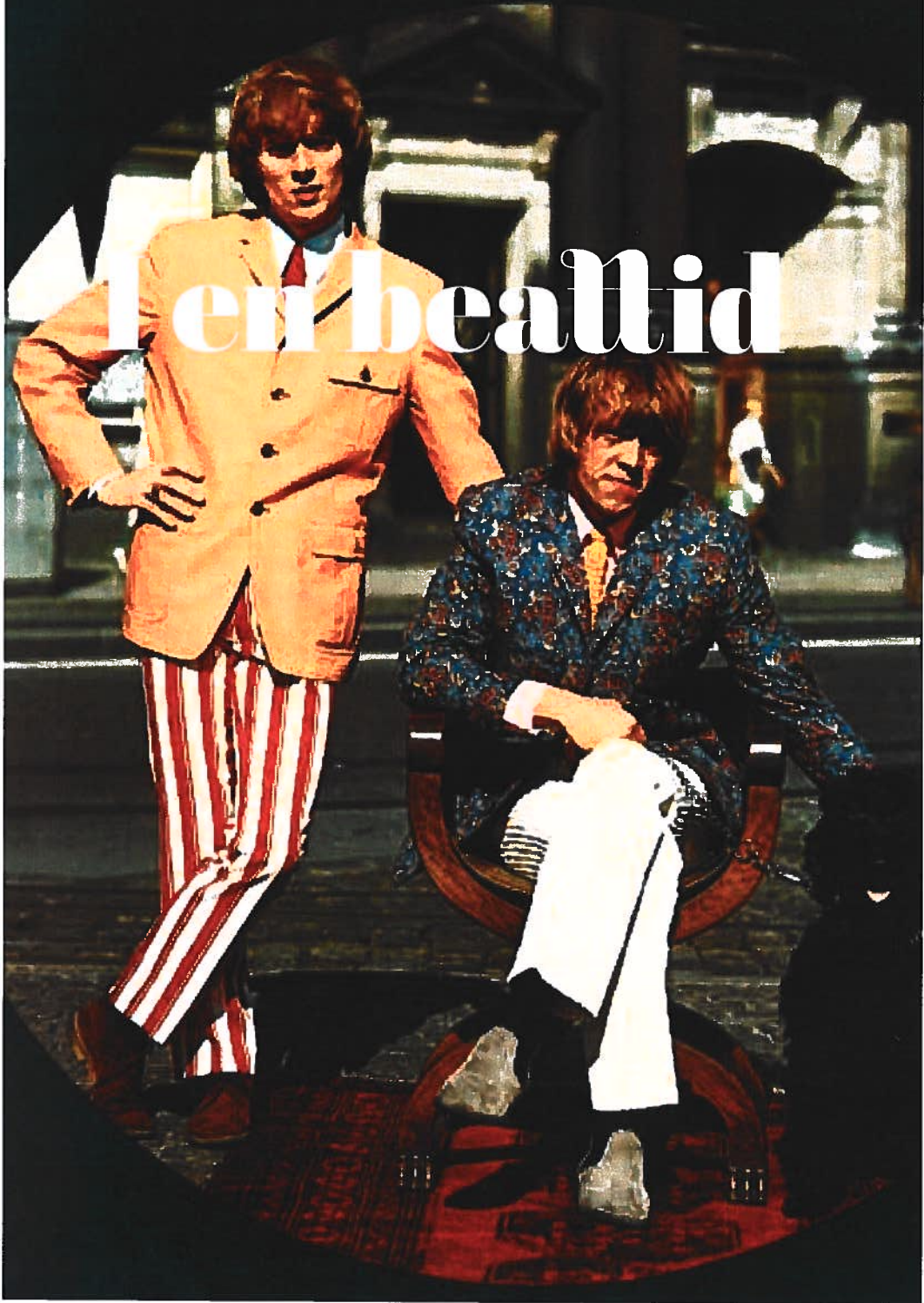
Det var ikke kun på skolebænken, at unge gjorde sig andre erfaringer med verden end deres forældre. De unges forbedrede økonomiske muligheder førte også til rejser, hvor de på egen hånd stiftede bekendtskab med andre dele af verden. Det var dog ikke kun de unge, som brugte det økonomiske overskud på rejser. 1960'erne var det årti, hvor danskerne for alvor tog masseturismen til sig. I 1959 begyndte Tjæreborg Rejser at sende de første chartergæster med fly til sydens sol, og kort efter fulgte Spies Rejser trop. Flere familier fik egne biler, og de blev flittigt benyttet til campingferier i det vestlige Europa. Naturligvis fulgte mange unge med deres forældre rundt på ferierejser, men unge drømte også om at rejse på egen hånd, og mange fik mulighed for at realisere drømmen.

Interessen for fremmede himmelstrøg sneg sig også ind i de unges musik. Hvis man havde købt det seneste The Beatles-album *Rubber Soul* i december 1965 eller måske havde været så heldig at få pladen til jul, kunne man sidde på sit værelse i vintermørket og undre sig over de fremmedartede lyde, der strømmede ud af højttalerne på pladens andet nummer *Norwegian Wood (This Bird Has Flown)*. Den nysgerrige unge lytter ville hurtigt finde ud af, at der var tale om en indisk sitar. *Norwegian Wood* er et af de tidligste eksempler på inspiration fra indisk musik i den vestlige popmusik. I anden halvdel af 1960'erne opstod der en enorm interesse for østlig filosofi, musik og kultur i dele af den vestlige

ungdomskultur. Det var kun få danske unge, der som Steppenulvenes sanger Eik Skaløe (1943-1968) rejste ud til så eksotiske destinationer som Tyrkiet, Indien og Marokko, som han senere beskrev i sange som *Isti-Bitsi* og *Til Nashet*. For de fleste kunne langt mindre gøre det.

Det stigende uddannelsesniveau gav bedre sprogkundskaber og dermed unge større mod på at rejse ud på egen hånd. Nok var Indien og Marokko de færreste forundt, men man kunne også tage på cykeltur i Sverige eller Nordtyskland med venner. De modige kunne blaffe sig frem og lade destinationen komme an på held og chaufførens velvilje. Ud over at unge fik førstehåndserfaringer med andre egne af verden, gav det unge mulighed for at møde unge fra andre lande. Under fremmede himmelstrøg kunne man mødes med både lokale unge og turister, der kunne være med til at sætte drømme og erfaringer i perspektiv. For en generation, der havde The Beatles, The Rolling Stones, Coca Cola og jeans som fælles reference på tværs af landegrænser, var der mere, der samlede end skilte.

TORS DAG D. 20. OKTOBER 1968 • 2,50 KR. (INCL. OMS.)

Mode, stil og sex

Hvis man ikke selv havde lagt mærke til det, satte folkesangeren Cæsar ord på den forandring, der var ved at ske i ungdomskulturen, i sin landeplage om Storkespringvandet fra 1965.

"Drenge og p'ir med cowboybukseår
bare tær og beatleshår
samles flokkevis på Armar'torv
ved det store stygge storkespringvand."

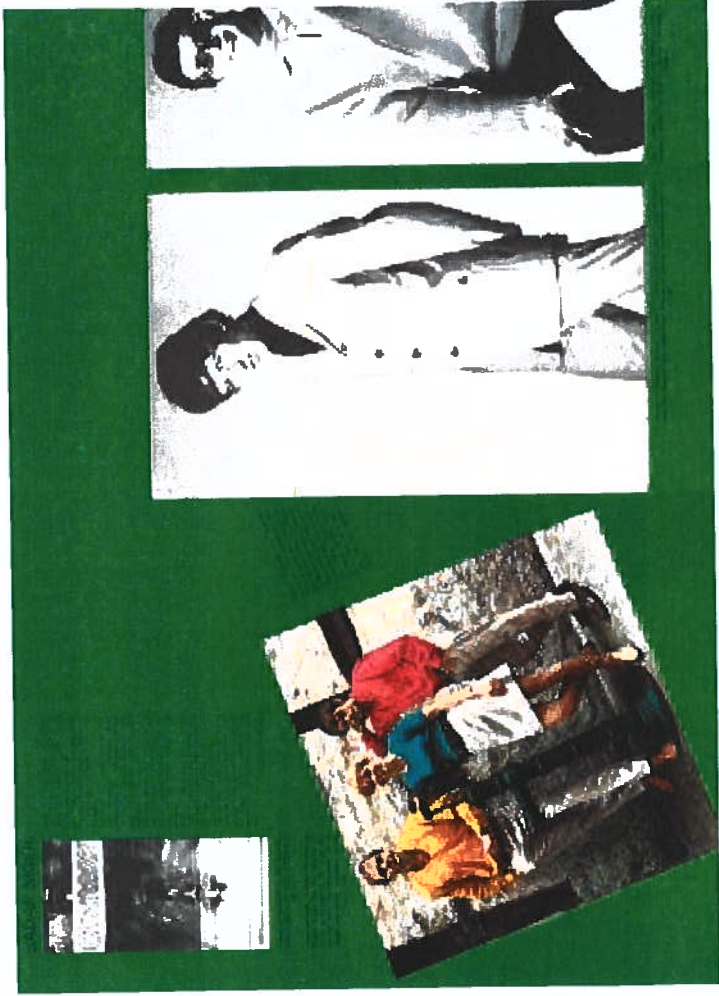
De unge kunne finde på at klæde sig i cowboybukser, der oprindeligt var fattigmandstøj. Men de blev også brugt af folkemusikere som Bob Dylan og Donovan. Med deres stigende popularitet blev cowboybukserne pludselig en del af ungdomskulturen. Cowboybukserne skulle udtrykke solidaritet og identifikation med 'det andet Amerika'. De sortes,

de undertrykte arbejderes, vagabondernes og de frihedselskende beatpoeters Amerika var ofte temaet i den nye amerikanske folkemusik. Det var noget, 1960'ernes unge kunne identificere sig med. Og så kunne cowboybukserne bruges af både drenge og piger. Cowboybukserne var herligt fri for pressefolder og plisseringer, og i modsætning til andet tøj måtte de gerne se slidte ud og fulgte kroppens bevægelser på en mere naturlig og fri måde.

I midten af 1960'erne kom både den britiske mods-stil og hippiemoden fra London og San Francisco til Danmark. Flere pigtrådssjerner blev stilikoner for den hastigt fremvoksende mode, der var rettet mod både unge mænd og kvinder. Som med pigtrådsmusikken fængede den nye mode over hele landet. I 1967 åbnede Young Shop således i Holstebro. Indehaveren havde allerede åbnet en lignende butik i Lemvig, og ved åbningen i Holstebro skulle man naturligvis have byens bedste pigtrådsorkester, The Poisons, til at spille i det lille butikslokale. Sammenhængen mellem musik og mode var ikke til at tage fejl af.

På samme tid, som The Beatles fik teenagere verden over til at synges begejstret med på *She Loves You*, var en ny hjemmelavet stil ved at få fat i modebevidste unge i Storbritannien. Mods-stilen var baseret på moderne italienske og franske snit, men benyttede ofte flamboyante farver og mønstre og anderledes stoffer som fløjel og velour. I Carnaby Street og Kings Road i London åbnede der i begyndelsen af 1960'erne flere uafhængige butikker, der syede designertøj til de stilbevidste mods. The Beatles var i deres tidligste fremtoning også en form for mods med kraveløse jakkesæt, spidse støvler og løse hår.

Der gik ikke lang tid efter The Beatles-koncerterne i Danmark, før man i ungdomsblade som *Hit* kunne finde reklamer for spidse "Beat boots" og

type opfattelser af maskulint og feminint. Det lange hår og spraglet tøj i mods-stilen slap den mandlige krop ud af en stil, der i årtier havde ensrettet og kultiveret den i et stadigt mere uniformeret udtryk. Langt hår til mænd og nye modetendenser for ungdommen blev anset for potentielt samfundsnedbrydende. Hvis manden med sit udseende begyndte at gå ind på områder, der hidtil havde været kvindens domæne, hvilke andre områder kunne manderollen så ikke blive udfordret på? Hvad nu hvis manden ikke længere ville være det udearbejdende skaffedyr og kvinden den hjemmegående redebygger?

Det var ikke kun mændene, der gennem tøj og udsmykning fik nye udtryksmuligheder. Alt efter temperament blev de unge kvinder enten mere vovede i deres påklædning eller fik større bevægelsesfrihed i løbet af 1960'erne. Slacks og gamacher blev suppleret med kortere og kortere kjoler og nederdele. Naturligvis også i spragledede farver og mønstre.

På få år skete der en meget stor forandring i opfattelsen af kroppe og påklædning. Det førte også til en meget større afslappethed i forhold til kroppe og omgang mellem kønnene. I løbet af 1960'erne faldt der også flere og flere tabuer om sex og nøgenhed. I begyndelsen af årtiet var sex et decideret tabu og noget, som unge ikke burde beskæftige sig med, før de blev gift. Frygten for graviditet inden ægteskabet var en af de væsentligste årsager til de restriktive holdninger til kropslighed og seksualitet. I en tid, der dyrkede kernefamilien og et ideal om hjemmegående husmødre, var det nærmest umuligt at være enlig mor. Det var skamfuldt at få barn uden for ægteskabet – både for forældrene og den vordende mor, der måtte finde sig i blikke og kommentarer og kun kunne gøre sig svage forhåbninger om at finde bolig og job. For hvem ville ansætte eller leje ud til en, som rendte med mænd? Abort var stort

Musikere blev i høj grad stilikoner for moden, der fulgte med den nye ungdomskultur. **1960'ERNE** finder vi folktrioen Cy, Maia og Robert, sangeren Jørgen Jensen fra Joe E. Carter Group og trommeslager Ken Gudman fra The Defenders. Modebutikken Nyhavn 13 & 17 benyttede også pigtrådsbands som Stoke Sect og The Lions som blikfang for deres tøj. Guitarristen fra The Lions, Jan Due (1942-), kom ligefrem til at lægge navn til en særlig type stramme, hvide og højtaljede bukser. || **BØRGE**, oktober 1966

Beatles-jakkensæt. De næste kuld af britiske grupper, der kom til Danmark – The Rolling Stones, The Who og ikke mindst The Small Faces – havde taget mods-stilen til sig i endnu højere grad end The Beatles. Fx havde de droppet det uniformerede look og fremviste en meget mere individuel stil. Det afspejlede sig også i bladenes reklamer for tøj. Og at musikerne blev stilikoner for den unge mode, afslo-rer annoncer for de mange nye butikker, der kun havde tøj til unge.

Håret kunne være lige så kontroversielt som tøjet. Beatles-håret var et opgør med en århundrede lang tradition for kort og tæmmet hår til mænd. Selv om langt hår historisk havde været et tegn på maskulin styrke og potens, oplevede langhårede mænd ofte at blive opfattet som kvindagtige. Det lange hår var en udfordring af tidens meget stereo-

set umuligt at få bevilget, indtil den blev givet fri i 1973. Viden om præventionsmidler, menstruationscykluser og anden nyttig viden om seksuallivet var ikke udbredt blandt de unge, for seksualundervisning var ikke obligatorisk i skolen. Groft sagt var den officielle holdning til sex, at det hørte ægteskab til, og at afholdenhed var den bedste form for prævention.

Indtil midten af 1960'erne var sex – i det omfang, den overhovedet fandtes i populærmusikken – enten subtile eller lummerhumoristiske hentydninger. The Beatles gik lige til grænsen, da de i 1964 sang *I Want To Hold Your Hand* og *Close Your Eyes and I'll Kiss You*. Den grænse var godt og grundigt blevet overtrådt af den unge forfatter Ulla Dahlerup (1942-), da hun i december 1963 opfordrede til, at 14-15-årige piger skulle kunne gå til skolelægen for at få taget mål til pessar. Grupper som The Kinks og Them havde allerede i 1964 mere direkte seksuelle hentydninger i sange som *I Took My Baby Home* og *Gloria*. Kun fire år senere sang The Beatles meget mere bramfrit *Why Don't We Do It In The Road?* på *The White Album* fra efteråret 1968. I løbet af fire år var bornertheden blevet udfordret så eftertrykkeligt, at verdens største popband kunne udgive en sang med en eksplicit opfordring til sex, uden at der blev en skandale ud af det. De mere eller mindre eksplicitte hentydninger til sex i popmusik ændrede sig på kort tid fra et rødmende "mon de gør det?" til blot at konstatere "vi gør det."

At de unge ikke praktiserede seksuel afholdenhed, kunne man læse i brevkasserne i *Vi Unge* og *BØRGE*. Her blev der stillet mange spørgsmål, der kredsede om sex. Det var utænkeligt, at der i 1950'ernes ungdomsblad *Tempo* var blevet bragt breve, der stillede spørgsmål om prævention og alder for førstegangssex. Selv om *Vi Unges* brev-

kasseredaktør, skuespilleren Hannah Bjarnhof (1928-2002), ikke nødvendigvis bifaldt de unges spørgsmål og seksuelle praksis, er alene publiceringen af brevene udtryk for et mere frit syn på sex. Unge kvinder og mænd lærte at være sammen på andre måder. Den forlængede skolegang og det stigende uddannelsesniveau betød, at de forskellige køn tilbragte mere tid sammen. Det gjorde de også i popklubberne og på Mælkepopperne og alle de andre mødesteder, hvor unge kunne opholde sig uden indblanding fra voksne. Det er ikke sikkert, at udviklingen førte til større seksuel aktivitet blandt unge. Men det øgede samvær under friere former mindskede givetvis ikke interessen for seksuelle spørgsmål.

I 1966 kom den helt store revolution på området: p-pillen. Nu kunne gifte og i særdeleshed ugifte kvinder beskytte sig effektivt mod den frygtede graviditet. Pillen blev lanceret nogenlunde samtidig over hele verden, og med et slag forsvandt det bedste argument for seksuel afholdenhed. Sommeren 1967 er gået over i historien som 'The Summer of Love'. Tilfældigheder eller ej, men p-pillen var en kærkommen følgesvend i kærlighedens sommer. Den stigende seksuelle frigørelse og ændrede kroppsbevidsthed medførte hurtigt, at man inden for hippiekulturen i de sene 1960'ere også bare kunne smide tøjet. På ø-tøjre, til festivaler og almindelige sammenkomster var det omkring 1970 ikke et særsyn med dinglende tissemand og gyngende bryster.

Småt eller smart?

I takt med at pigtrådsscenen blev opløst, gik ungdomskulturen fra at være en udpræget enhedskultur til at blive splittet i et hav af subkulturer. Hvor unge i første del af 1960'erne havde kæmpet for at frigøre sig fra autoriteter, gik årtiets sidste år ud på at etablere egentlige ungdomsidentiteter. For det viste sig, at de unge havde lige så forskellige drømme om det gode liv som deres forældre. Nogle unge drømte om en tilværelse, der ikke adskilte sig synderligt fra deres forældres, mens andre kastede alle værdier overbord og drømte om at etablere et helt nyt samfund. De unge i 1965 var ved at tilkæmpe sig en erkendelse af, at ungdom havde en værdi i sig selv, og at man selv kunne udstikke retningen for tilværelsen.

I 1970'erne var udfordringen en anden. Nu skulle man tage stilling til, hvilken slags ung man var. De voksnes verden var blevet ungdomskulturens modbillede. Det, som man definerede sig selv imod. Men i 1970'erne skulle de unge også definere sig i forhold til andre unge. I 1975 kunne man være flipper, rocker eller disker. I modsætning til hippierne og provoerne, som var mere afgrænsede subkulturer inden for 1960'ernes ungdomskultur, var 1970'ernes flipper, rockere og diskere kategorier, som de fleste unge var nødt til at forholde sig til.

Ungdomskulturens polarisering i 1970'erne kan også aflæses i de vidt forskellige mødesteder for musikinteressererede unge, der blev en del af årtiets musikalske landskab, nemlig diskoteket og festivalen. Som en direkte forlængelse af 1960'ernes selvorganiserede og aktivistiske ungdomskultur opstod der i løbet af 1970'erne en række musikfestivaler, hvor den mere flippede del af ungdomskulturen mødtes. Musikken var typisk psykedelisk beat og folkrock. Musikfestivalerne var inspirerede af Monterey Pop-festival i USA i 1967, som blev dokumenteret på både film og plader og dermed blev et udstillingsvindue for den nye progressive rockscene. I 1968 blev den første festival på Isle of Wight afholdt i Den Engelske Kanal, og i 1969 fandt Woodstock Festivalen sted på en mark i den nordlige del af staten New York.

Allerede i 1969 blev den første danske rockfestival afholdt i Rønne. Rønne Beatfestival var stabled på benene af unge bornholmere, der i tidens ånd ønskede et selvstyrende ungdomshus. Et eventuelt overskud fra festivalen skulle gå til etableringen af huset. Det var kendetegnende for alle 1970'ernes danske beat-, rock-, og folkfestivaler, at unge

Siden 1970'erne er mange nye festivaler dukket op. Dengang som nu handler festivalen også om meget andet end musik. Byfestivalen NorthSide i Aarhus profilerer sig blandt andet på mad og drikkevarer af høj kvalitet. På NorthSide er hyggen i højsædet i området Outside. Her kan man få tiden mellem koncerterne til at gå med brætspil, gourmetkaffe og økologiske snacks. Foto fra 2016. || Johanne Teglgård Olsen/NorthSide

mennesker tog initiativ til dem. Det var også karakteristisk, at de mest levedygtige – festivalerne i Roskilde, Skagen og Tønder – fik en professionel organisation, der kunne klare den udfordrende logistik, der er omkring en stor rockfestival, samtidig med at de ofte nød politisk velvilje i lokalsamfundet. Men festivalerne var som små oaser for 1970'ernes flippede unge. Her kunne de smide tøjet, ryge hash og føle sig frigjorte i et par dage. Her kunne man dyrke folkrock, syremusik og rock med politiske budskaber. Det var musik, der byggede videre på 1960'ernes selvbevidste og eksperimenterende rockscene. Festivalen var med andre ord levendegørelsen af det alternative samfund, som man drømte om til daglig.

Til gengæld var festivalerne ikke noget for diskernerne. De foretrak de diskoteker, der skød op som paddehattene over hele landet fra begyndelsen af 1970'erne. De første diskoteker opstod allerede

i 1960'erne. Det kunne være som på Tyrolerlandsbyen i Vejle, der egentlig var mest kendt som spillested, men i pauserne mellem de forskellige bands havde man en pladevender til at spille musik for gæsterne. I løbet af 1960'erne opstod der også diskotekslubber som Blue Flowers i Roskilde (1967). Flere fungerede som lytteklubber, hvor medlemmerne kunne komme og lytte til plader, og engang imellem var det også tilladt at danse. Det nye musikerideal, hvor musikere var selvforsynende med musik, betød, at de enkelte numre hang sammen med den enkelte kunstner. Publikums trang til at høre originaliteterne – om det så var på plade – var væsentlig for diskotekernes udbredelse.

Omkring 1970 begyndte der at komme flere og flere deciderede diskoteker, hvor en diskjockey vendte plader, og gæsterne kom for at danse. Mange af de bands, man kunne høre i popklubberne eller de brugerstyrede huse omkring 1970, spillede afarter af psykedelisk musik. Det var ofte teknisk og musikalsk udfordrende musik, der blandede elementer fra jazz og rock til nye lydbilleder. Der var kilometerlange soloer og skift i rytme og tempo. Det var musik, der krævede koncentration og ofte hjælp fra diverse stoffer, så den for alvor foldede sig ud. Det var ikke ualmindeligt, at folk lå på gulvet til koncerterne med syrerock og råbte "kul på", mens hashtagerne bølgede i lokalet. Pointen er, at det var alt andet end dansevenlig musik.

Det var naturligvis også muligt at gå ud for at høre den dansksprogede og dansevenlige pop, der siden blev opkaldt efter den hitliste, som Danmarks Radio oprettede for dansksproget populærmusik i 1968: Dansktoppen. Flere bands havde unge medlemmer og var udsprunget af pigtråds-kulturen. Men for flere unge lød Bjørn og Okay, Keid Heick og Birte Kjær (1948-) mere som noget, deres forældre

også hørte, og hvem andre end Dorthé Kollo (1947-) interesserede sig for, om Peter blev i Skanderborg, eller om Five Tonys fik et roligt liv med den *Kære Lille Anna*. Den progressive rock talte til hjernen, og Dansktoppen talte ikke nok til underlivet. Det gjorde derimod den seksuelt ladede amerikanske soul, som blev spillet på diskotekerne.

Diskotekerne var løsningen for danseglade unge, der hverken følte sig hjemme i de udflippede miljøer med den progressive rock eller den samfundsbevarende kultur på Dansktoppen. På diskotekerne kunne man danse til den nyeste popmusik og være fri for politiske paroler. Diskerne havde ikke noget imod den materielle livsstil, som de frigjorte i den flippede ungdoms- og venstrefløjskultur lagde afstand til med antikapitalistiske paroler. Tværtimod gik diskterne op i modetøj og drømte om at få en endnu større villa og flottere bil end deres forældre. På de eksklusivt indrettede diskoteker kunne man opleve hverdagsluksus og modeshows. Det var eksotiske fristeder med engelske diskjockeys, eller måske blev pladerne vendt af Jørgen de Mylius eller radioens Christian Flagstad (1936-1987), der ofte blev hyret af diskoteker. For de unge kvinder var diskotekerne også steder, hvor de kunne opleve en form for seksuel ligestilling. Kvinder kunne godt tage på diskotek uden at følges med en mand. Her måtte de gerne tage initiativet og byde op til dans. Den seksuelle revolution, der var begyndt med p-pillen i 1960'erne og fortsat med frigivelsen af pornografi og abort, fik især fodfæste på diskotekerne i løbet af 1970'erne. Her oplevede kvinder langsomt, at de ikke behøvede at være passive, men også selv kunne udleve et begær.

Efterskælv

Den aktivistiske del af ungdomskulturen kunne udefra set ligne et oprør, og for mange unge kunne det også tage sig sådan ud. Men selv blandt den mest aktivistiske og progressive del af ungdomsgenerationen var der tale om en diffus gruppe op-rørere. Der var ikke noget program, som en samlet generation sluttede op om, og der var ikke enighed om, hvor frontlinjen var. Men de unge blev genstand for en grad af opmærksomhed, som ingen tidligere generation var blevet tildelt. De var mange, og deres opgør med autoriteter, forventninger og normer var ikke set magen til før. Flere af ungdomsskælvets idealer lever videre i dag. I modsætning til tidligere generationer tog flere af 1960'ernes unge deres idealer med sig ind i voksenlivet, og tendensen er blot blevet forstærket. Ungdom er i dag snarere et spørgsmål om personlige værdier end noget, der er bundet til en bestemt alder. Ungdomskultur er på mange områder blevet den dominerende kulturform i den vestlige del af verden.

I 1990'erne kom 60'erne på mode igen og sås i alt fra ironisk easy listening-pop til retro-mode. Omkring år 2000 kom en bølge af garagerock, hvor både musik og visuelt udtryk var inspireret af 1960'ernes psykedeliske og mere bluesprægede rock. Coveret til danske Baby Woodrose's debutalbum *Blows Your Mind!* fra 2001 er en hyldest til både psykedelisk ikonografi og det klassiske cover til det danske band Alrune Rods debutalbum fra 1970. I Kunstnerkollektivet Malleus/Baby Woodrose/ROMU

Senere generationer af unge har måttet agere med et bagtæppe, der var dekoreret af 1960'ernes unge. Samlet set er aktivismen gået i arv fra 1960'ernes unge til eftertidens subkulturer, og brugen af musik overlevede også som omdrejningspunkt for langt de fleste subkulturer. For punkerne omkring 1980 drejede det sig om en æstetisering af grimhed og dårlig opførelse. 1980'ernes hiphoppere forsøgte gennem graffiti og breakdance at erobre byrummet. 1990'ernes ravekultur festede i nedlagte fabrikker og ville erobre rum til eskapisme og hedonistiske udskjelser. Men punkere, hiphoppere og ravepira-

ter tilhørte deres egne subkulturer, og deres aktiviteter er kun delvise markører for nye generationer.

Skal man tage temperaturen på en ungdomsgeneration, skal man se på de aktiviteter, der opstår omkring de unges musik. The Beatles giver både gennem musik og som fænomen et troværdigt billede af udviklingen i 1960'ernes ungdomskultur, fordi de formåede at følge og påvirke hovedstrømningerne. Fra teenageidoler over hippier til rock-kunstnere. På den måde fastholdt og udbyggede de popularitet, der gjorde dem til en del af alle unges tilværelse i 1960'erne. Det var således ikke The Beatles, der satte gang i 1960'ernes store kulturelle forandringer. Det store sociale og økonomiske opsving, der var i gang i 1960'erne, kom imidlertid de unge til gode. Og her passede fortællingen om The Beatles med arbejderbaggrund, intellektuelle udtryk og selvstændighed som fod i hose til opfattelsen af en ungdomsgeneration, der var ved at frigøre sig socialt, økonomisk og kulturelt fra gamle forestillinger om, hvad det ville sige at være ung.

Også i Danmark efter koncerterne i K. B. Hallen.